

הענינים שבהם הכינוי הוא כלשון עצמו. אך נזיר הוא נדר בפני עצמו, ולכן לא שנה התנא במסכת נזיר לכולהו.

אך מקשה הגמרא, כיון שאמרת ששנה התנא את כינויי השבועות יחד עם כינויי הנדרים היות והם כתובים יחד בפסוק, אם כן, תיקשי:

וליתני "כינויי שבועות כשבועות", בתר, מיד אחר כל "כינויי נדרים כנדרים", ומדוע הפסיק התנא ביניהם, ושנה אחר כינויי הנדרים את כינויי החרמים!?

ומשנינן: **אידי כיון דתנא נדרים, דמיתסר חפצא עליה, שמהות הנדר היא החלת איסור נדר על החפץ, ומכח איסור החפצא אסור לו לאדם לעבור על נדרו, תנא נמי חרמים, דמיתסר חפצא עליה, שהמחרים דבר מחיל עליו איסור חפצא של חרם, ומכח איסור החפצא של "חרם", שחל על החפץ, אסור לו לאדם לעבור על איסור החרם.**

והיינו, שהסמיך התנא את שני איסורי החפצא זה לזה —

לאפוקי, להוציא מהגדר הזה שבועה, שלא החפץ נאסר בשבועה, אלא האדם הוא זה דקאסר נפשיה מן חפצא.⁽¹⁾

והיינו, כאשר נשבע האדם שלא לאכול חפץ, אין הוא אוסר את החפץ עליו, אלא הוא אוסר את עצמו שלא לאכול את החפץ, ואיסור זה נחשב ל"איסור גברא", כנגד איסור נדר הנחשב ל"איסור חפצא".

אבל אם אמר "מודרני ממך" גרידא, אין זה אפילו "יד" של נדר, ואינו אסור להנות ממנו.

האומר לחברו "מנודה אני לך" — רבי עקיבא היה חוכך [מסתפק בדבר, ונוטה] בזה להחמיר, לאסור כנדר, כי גם דיבור שכזה הוא אופן של יד, שהרי המנודה אסור לו לאכול או אפילו להיות יחד עם חברו שאינו מנודה.

ב-ב גמרא:

שנינו במשנה: **כל כינויי נדרים, כנדרים, וחרמים כחרמים, ושבועות כשבועות ונזירות כנזירות.**

והוינן בה: **מאי שנא, מדוע שונה הדבר, שלגבי נזיר, בתחילת מסכת נזיר, שגם בה שנינו "כל כינויי נזירות כנזירות", דלא קתני להו לכולהו. לא שנה שם התנא בנוסף לכינויי הנזירות, גם את כינויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים ושבועות כשבועות.**

ומאי שנא כאן, גבי נדרים, דקתני לכולהו?

ומשנינן: **משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי, כתובים הם ביחד בפרשת מטות "כי ידור נדר או השבע שבועה", לכן תני כאן תרתין, שנה התנא את שניהם יחד, גם את כינויי נדרים כנדרים וגם את כינויי שבועות כשבועות.**

וכיון דתני תרתין, והיות וכבר שנה התנא שני ענינים שבהם הכינוי הוא כלשון עצמו, תני, שנה כבר התנא לכולהו, לכל ארבעת

1. הריטב"א בתחילת פרק שני, מבאר שכל איסורי תורה הם איסורי גברא, כי גם במאכלות

והשני, לפי שלא אמר במפורש שאוסר עצמו באכילה.

וכדי להצביע על השינוי המהותי הזה בין נדר לשבועה, הקדים התנא לשנות את דין החרמים בסמוך לדין הנדרים, להראות ששניהם איסור חפצא הם, ואילו את דין השבועות שהוא איסור גברא, הוא שנה לאחר מכן.⁽²⁾

ועתה מבארת הגמרא את מהלך התנא במשנה:

והוינן בה: פתח התנא בכינויין, וכמו שאמר "כל כנויי נדרים כנדרים", אך לא ביאר

האסורות לא החפץ הוא זה שאסור באכילה, אלא האדם אסור לו לאוכלו.

ולאור זאת מבאר רבי שמעון שקופ, שגם הנדרים הם מבחינה זאת "איסורי גברא", לפי שהאדם הוא זה שאסור לו לעבור על נדרו, וכל החילוק שמחלקת כאן הגמרא בין נדרים שהם איסור חפצא לבין שבועות שהן איסור גברא, הוא לגבי הסיבה הגורמת את איסור העבירה על הנדר.

כי בשאר האיסורים, כולל מאכלות האסורות, סיבת האיסור היא מחמת שרצתה התורה שהאדם לא יעשה את המעשה, או לא יאכל את המאכלות אסורות, כדי שלא יפגע האדם בעצמו באכילתו, ואין לה כל ענין שלא יפגע החפץ או המאכל עצמו.

אך בנדר, סיבת האיסור הוא רצון התורה שלא תפגע חלות איסור הנדר הרובצת על החפץ, לפי שהחפץ הנדר הוא חלות איסור כמו קרבן או הקדש. וזה כמו הקדש עצמו, הנחשב גם הוא לאיסור חפצא, היות שהסיבה שאסרה התורה את האדם מלהנות מהקדש, היא משום שרצתה שלא יתחלל או יפגע החפץ שהוא הקדש.

ובכך מסביר הגר"ש שקופ את דברי הנמוקי יוסף לקמן בפרק שני, שמתרץ את קושיית הראשונים מדוע חל הנדר על דבר מצוה, וכגון מי שנדר הנאה משיבת סוכה, שאינו יכול לקיים מצות ישיבת סוכה בגלל נדרו, והרי יבוא עשה של ישיבת סוכה וידחה לא תעשה של נדר. ותירץ הנמוקי יוסף שאיסור הנדר הוא איסור

חפצא, ולכן הוא אינו נדחה מחמת מצוה של סוכה שהיא מצוה על הגברא.

ולכאורה תירוצו תמוה, כי מדוע לא ידחה העשה של ישיבת סוכה את איסור הלאו, ושוב לא יהיה כאן איסור חפצא כלל.

אך אם נאמר שאיסור החפצא של הנדר הוא שלא לחלל את חלות האיסור הרובצת על החפץ, ובדומה להקדש שאסרה תורה את חילול הקדושה שלו, הרי גם אם נאמר שהמצוה תדחה את הלאו, עדיין תשאר חלות האיסור על החפץ, בדומה להקדש, שגם אם נאמר שיבוא עשה וידחה את הלאו של הקדש, ישאר החפץ בקדושתו, ואם יקיימו את העשה תפגע הקדושה שלו.

ובמקרה כזה, שחלות האיסור או הקדושה ייפגעו גם אם תדחה המצוה את הלאו, אין עשה דוחה לא תעשה!

ולשון הרא"ש כאן מסייעת להגדרה זו, שכתב להסביר מדוע איסור נדר הוא איסור חפצא "דאיסור נדר הוא שמתפיסו בדבר הנדור, ונאסר כמוהו".

2. כתב הרא"ש בפירושו: ונזיר, אף על פי שנאסר ביין, אינו נאסר היין עליו, אלא בגופו תלוי הנזירות, שאומר "הריני נזיר", וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה.

והאחרונים נחלקו בהגדרת הנזירות אם היא איסור חפצא או גברא, או הגדרה אחרת.

המהרי"ט בתשובותיו חלק א, סימנים נג נד, הביא את שיטת המהר"י באסאן שנוזירות היא

ולפרוש, שיפרש התנא מהם כינויין ברישא, תחילה, לפני שהוא מפרש את דין הידות, שהרי פתח בתנא את דבריו בדין הכינויים, ויש לו לבארם לפני שיבאר את דין הידות!

ומשינין: ההוא ענין דפליק מיניה התנא [ענין ידות, לאחר שתקנו את לשון המשנה, ושנינו בה "כל כינויי נדרים כנדרים, וידות נדרים כנדרים"] — ההוא ענין מפרש התנא ברישא!

שדרך התנא לפרש תחילה את הענין שהזכיר בסוף דבריו, לפני שהוא מפרש את תחילת דבריו.

כגון הא דתנן במסכת שבת [כ ב]: במה מדליקין את נרות השבת, ובמה אין מדליקין? וממשיך ומסביר התנא תחילה את סוף דבריו: אין מדליקין, וכולי.

וכמו כן שנינו שם [מז ב]: במה טומנין בשבת, ובמה אין טומנין? וכשבא התנא

התנא מה הם הכינויים, ובמקום זאת הוא מפרש את ענין הידות: "האומר לחבירו מדרר אני ממך"!

ותו, ועוד יש להקשות: וכי את הכלל ש"כל ידות נדרים הם כנדרים", אינשי, שכח התנא מלהזכיר, אלא הוא עובר מיד להסביר כיצד הוא לשון הידות, מבלי להקדים את הכלל שהידות הינן כנדרים?!

ועונה הגמרא תחילה על השאלה השניה:

ידות — איירי בהון, אכן עוסק בהן התנא, ואומר את הכלל שידות נדרים הרי הם כנדרים.

והסורי מיהסרא במשנתנו, והכי קתני בה התנא:

א. כל כינויי נדרים — כנדרים.

ב. וידות נדרים — כנדרים.

אך עדיין נשארת בעינה הקושיה הראשונה:

וכתב האבני מילואים [בתשובותיו סימן כב], שלפי המהרי"ט אין הנזירות נחשבת כאיסור שהחיל פיו, אלא היא כמו איסור תורה. והיינו, שהאדם רק קיבל על עצמו את הנזירות, אך אינו יכול לקדש עצמו בקדושת הנזירות. ומכאן ואילך, הוא לא אסור מכח התחייבותו להיות נזיר, אלא מחמת קדושת הנזירות שחלה עליו מאליה, בשעה שאמר "הריני נזיר".

אך הגר"ש שקופ וכן הגרי"ז הגדירו את קבלת הנזירות כהתחייבות לנהוג בדיני הנזירות, וקדושת הנזירות נובע מהתחייבותו הקיימת כל ימי הנזירות. עיין בחידושי רבי שמואל סימן ד אות ד בכיור דבריהם.

איסור גברא, והאומר "הריני נזיר" הרי הוא כאוסר פיו לדיבור, שהוא איסור גברא להשתמש בפיו לדיבור, והוא הדין בנזיר, שאוסר עצמו מלשתות יין.

ואילו המהרי" בן לב סבור שהוא איסור חפצא, שהיין אסור עליו בשתייה.

ואילו המהרי"ט עצמו סבור שאין הנזירות לא איסור חפצא ולא איסור גברא, אלא דין קדושה, שהאדם מחיל על עצמו שם נזיר, ומשחלה עליו קדושת הנזיר קבעה לו התורה הלכות כיצד עליו לנהוג כדי שלא תתחלל קדושת נזירותו, והרי זה דומה להלכות הכהן הנובעות מקדושת כהונתו, שאינן לא איסור גברא ולא איסור חפצא.

לנחלה ואין בכור לכהן, וכגון שהוא בכור לאביו, ובנחלה נאמר "כי הוא ראשית אוננו", אך אינו בכור לאמו, ובפדיון הבן נאמר "פטר רחם", שפטר [פתח לראשונה] את רחם אמו בשעת לידתו.

ויש בכור לכהן, ואין בכור לנחלה, כשהוא בכור לאמו ולא לאביו.

ואיזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן?

ומשנינין: הלוי, אלו המשניות שמפרש בהן התנא תחילה את הרישא, הוא משום דאושרו ליה, שיש בסיפא יותר פרטים מאשר ברישא [או שיש בהן הרבה ענינים], ולכן, בהן מפרש התנא תחילה את החוץ ענין דפתח בו ברישא.

ופרכינין: והא במשנת "במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה", דלא אושא, שאין שם הרבה ענינים בסיפא, ובכל זאת מבאר תחילה התנא את דבריו ברישא, דקתני: יוצא גמל!

ולכן מתרצת הגמרא באופן אחר: א-ג

אלא, לאו דזוקא, אין כלל קבוע בדבר —

זימנין לעתים מפרש התנא תחילה את החוץ ענין דפתח בו ברישא.

זימנין, ולעתים — את החוץ ענין דסליק ממנו, שסיים בו, אותו הוא מקדים ומפרש ברישא.

ואיבעית אימא יש לך לומר תירוץ נוסף על השאלה מדוע מפרש התנא את דין הידות לפני שהוא מבאר את דין הכינויים —

ידות — אידי דאתיין מדרשא, היות ואין

להסביר דבריו, הוא מתחיל לפרש את סוף דבריו: אין טומנין, וכולי.

וכן שנינו שם [גז א]: במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? — לא תצא אשה.

ותמהה הגמרא: וכי כך הוא דרכו של התנא, שכל היבא דפתח דבריו בענין אחד, ומסיים אותם בענין נוסף, לא מפרש התנא ברישא את פתח דבריו אלא מקדים ומפרש את סוף דבריו?

והתנן במסכת בבא בתרא [קח א]: יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין.

ומפרש התנא תחילה את פתח דבריו: ואלו נוחלין ומנחילין?!

וכן שנינו במסכת יבמות [פד א]: יש נשים שהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. ויש נשים שהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן.

ומקדים התנא לפרש את תחילת דבריו: ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.

ובדומה לזה שנינו במסכת מנחות נט א: יש מנחות שהן טעונות שמן ולבונה, ויש שטעונות שמן ולא לבונה.

ומפרש התנא את תחילת דבריו: ואלו טעונות שמן ולבונה!

וכן שנינו שם [ס א]: יש מנחות הטעונות הגשה לקרן המזבח, ואין טעונות תנופה, ויש מנחות שטעונות תנופה ולא הגשה.

ואלו טעונות הגשה!

וכן שנינו במסכת בכורות [מו א]: יש בכור